

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมา

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องอาศัยกำลังคนเป็นสำคัญ เพราะคนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ายิ่งกว่าทรัพยากรใด ๆ ทั้งสิ้น แต่คนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา รัฐเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา จึงได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาไว้ตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มินิสัยใฝ่รู้ รักการอ่าน มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคมและชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต แสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทัน โลกในยุคโลกาภิวัตน์ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554 : 47)

มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ผู้บริหารขององค์กร เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กร ปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดของผู้บริหารในการนำพาองค์กรให้อยู่รอดและเจริญก้าวหน้าก็คือ ภาวะผู้นำ องค์กรใดมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่ดี มีความสามารถย่อมสามารถนำองค์กรสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมาย ในทางตรงกันข้าม หากองค์กรใดมีผู้บริหารที่ด้อยคุณภาพ ย่อมทำลายขวัญและกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชา อันจะนำไปสู่ผลผลิตที่ต่ำลงและผลการดำเนินงานที่ล้มเหลว (ภารดี อนันต์นาวี. 2551 : 84) ซึ่งในระบบการศึกษาต่างยอมรับว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการทั้งปวงในสถานศึกษา ลักษณะของผู้บริหารที่มีความสามารถในการบริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำกล่าวคือ มีศิลปะของการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามวัตถุประสงค์ของตน สามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตระหนักถึงความประสงค์ของตนที่ต้องการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตลอดจนทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเชื่อฟัง เคารพนับถือ มีความจงรักภักดีและให้ความช่วยเหลือ มีอำนาจเหนือบุคคลอื่นมีความสามารถควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายในองค์กร (จิรัส อติวิทย์ภรณ์. 2554 : 3)

สถานศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมในการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพซึ่งมีภารกิจที่สำคัญยิ่งในการดำเนินงาน จัดการศึกษาให้เป็นไปตามความมุ่งหวังของประเทศชาติอันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้ การที่สถานศึกษาจะสามารถดำเนินงานให้เกิดประสิทธิผลนั้น สถานศึกษาต้องมีการปรับ

กระบวนการทัศน์เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นองค์การเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียน การสอนและความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษานั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถและทักษะในการ บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อประสิทธิผลของ สถานศึกษา เพราะอาจกล่าวได้ว่า สถานศึกษาจะมีคุณภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา เป็นสำคัญ ยิ่งในสังคมไทยในยุคเปลี่ยนแปลง คุณภาพและประสิทธิผลของการศึกษาไทย จะสัมพันธ์และผันแปรไปตามผู้นำ ซึ่งในระดับสถานศึกษาผู้นำ คือ ผู้บริหารสถานศึกษานั้นเอง (วรภัทร ภูเจริญ. 2547 : 23)

ภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานให้สัมฤทธิ์ผล ความสำเร็จในผลงานมีส่วนสัมพันธ์กับความสามารถของผู้บริหารหรือผู้นำ ผู้บริหารมีบทบาท สำคัญที่สุดที่จะต้องใช้ความรู้ความสามารถในความเป็นผู้นำในการบริหารงาน เพื่อรวมพลังและ ใช้ประโยชน์ของบุคลากรที่มีอยู่ ให้ช่วยกันทำงาน เพื่อรวมพลังและใช้ประโยชน์ของบุคลากรที่มี อยู่ให้ช่วยกันทำงาน และต้องรู้จักเลือกวิธีแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินการ ต่าง ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้อง อาศัยการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบในการบริหารสถานศึกษา ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติในการทำงานเพื่อให้การศึกษา เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นที่นิยมมากในปัจจุบันเพราะได้รับความ พึงพอใจและมีอิทธิพลต่อผู้ตาม อีกทั้งประสิทธิผลของสถานศึกษาจะเป็นเครื่องบ่งชี้ ความสำเร็จของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี ตัวบ่งชี้ที่สำคัญคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และอื่น ๆ เช่น บรรยากาศของสถานศึกษา การดำเนินการบริหารจัดการ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษาจะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะผู้บริหารทุกระดับของสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาถือสำคัญในอันที่จะทำให้ การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายได้ทั้งนี้เพราะผู้บริหาร มีอำนาจและหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจในสถานศึกษาภายใต้สถานการณ์และ บทบาทหน้าที่ที่ตลอด จนเป้าหมายความสำเร็จที่กำหนดไว้ซึ่งหากผู้บริหารมีแนวทางจัดการที่ดี มาตรฐาน ย่อมส่งผลให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและคุณภาพสถานศึกษาไปในทางที่ดี

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต 17 เพื่อนำมาพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ให้เป็นผู้บริหาร สถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ตลอดจนสามารถนำผลการวิจัย ครั้งนี้ไปเป็นแนวทางพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนใช้เป็นแนวทาง

ในการวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความเหมาะสม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17

### ประโยชน์ของการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 และเป็นสารสนเทศ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 สามารถนำข้อค้นพบไปพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ให้เป็นสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลต่อไป

### ขอบเขตของการวิจัย

#### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ในปีการศึกษา 2557 จำนวน 1,245 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. 2558 : 17)
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 17 ในปีการศึกษา 2557 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan.1970 : 607 - 610) จากประชากรจำนวน 1,245 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. 2558 : 17) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 291 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของครูผู้สอนแต่ละสถานศึกษา

### ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17
2. ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ ประสิทธิภาพผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17

### นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไว้ดังนี้

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสามารถของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้น มีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักในภารกิจของโรงเรียนร่วมกัน มีความสามัคคีกันพัฒนาโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ หมายถึง การที่ผู้นำจะประพฤติในทางที่จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับผู้ตาม โดยการสร้างแรงจูงใจภายใน การให้ความหมายและท้าทาย ในเรื่องงานของผู้ตาม ผู้นำจะกระตุ้นจิตวิญญาณของทีม การแสดงออกซึ่งความ กระตือรือร้น โดยการสร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวก ผู้นำแสดงความเชื่อมั่นและให้เห็นความตั้งใจ อย่างแน่วแน่ว่าสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ประกอบด้วย การกระตุ้นให้เกิดการยอมรับเป้าหมายกลุ่ม และการให้รางวัลตามสถานการณ์
2. ด้านการกระตุ้นให้เกิดเชาวน์ปัญญา หมายถึง การที่ผู้นำมีการกระตุ้น ผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ทำให้ผู้ตามมีความต้องการหาแนวทางใหม่มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน เพื่อหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิม เพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่และสร้างสรรค์ โดยผู้นำมีการคิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการตั้งสมมติฐาน การเปลี่ยนกรอบ การมองปัญหา และการเผชิญกับสถานการณ์เก่า ๆ ด้วยวิถีทางแบบใหม่ ๆ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันหรือองค์กร กำหนดความคาดหวังต่อผลงานสูง และสร้างความรู้ให้เกิดในตน
3. ด้านการสร้างบารมี หมายถึง การที่ผู้นำทำให้นุคคลอื่น ๆ มีความกระตือรือร้น ศรัทธา จงรักภักดี ภาคภูมิใจ และไว้วางใจด้วยการใช้อำนาจ ความนิยม คือ อำนาจที่เกิดจากตัวบุคคลที่ได้รับ ความนิยม ยกย่องจนกระทั่งคนอื่น ๆ อาจเป็นพรรคพวกหรือผู้ตาม และอำนาจที่เกิดจากบารมี

4. ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล หมายถึง ผู้นำ จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคล ในฐานะเป็นผู้นำในการดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล และทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นผู้ฝึกสอน และเป็นທີ່ปรึกษาของผู้ตามแต่ละคน เพื่อ การพัฒนาผู้ตาม ผู้นำจะเอาใจใส่เป็นพิเศษในความต้องการของปัจเจกบุคคล เพื่อความสัมฤทธิ์ และเติบโตของแต่ละคน ผู้นำจะพัฒนาศักยภาพของผู้ตามและเพื่อนร่วมงานให้สูงขึ้น

**ประสิทธิผลของสถานศึกษา** หมายถึง การดำเนินงานของสถานศึกษาที่สามารถดำเนินกิจกรรมจนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาโดยพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน

1. ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น หมายถึง ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียน นักเรียนได้รับรางวัลจากการเข้าร่วมประกวดกิจกรรมวิชาการ กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง นักเรียนสามารถเข้าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น

2. ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก หมายถึง การพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก มีคุณธรรม จริยธรรม ที่ประสงค์ มีความกระตือรือร้นต่อการศึกษา ประพฤติตนตามระเบียบวินัยของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการทำงานและแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ใช้สติปัญญาในการทำงานและแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

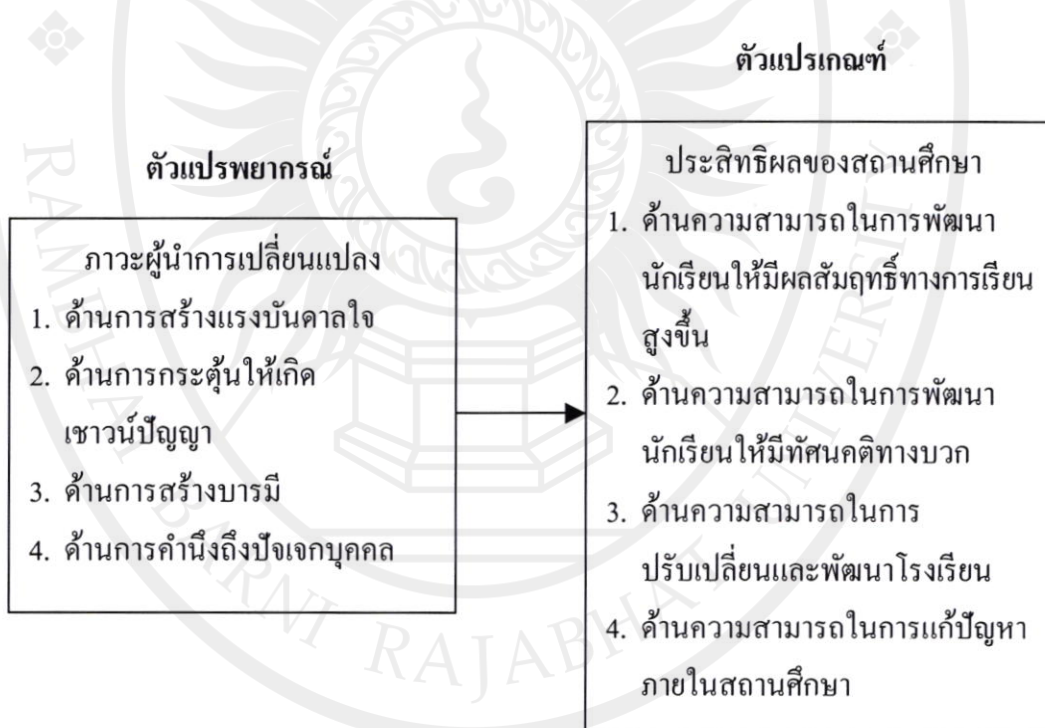
3. ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน หมายถึง การที่โรงเรียน นำเทคโนโลยีทางการเรียนการสอนใหม่ ๆ มาใช้ มีการพัฒนาปรับปรุงวิธีการดำเนินงานในทุก ๆ ด้านสามารถปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ ครูสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของท้องถิ่น

4. ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหารและคณะครู มีความสามารถในการแก้ปัญหา ความประพฤติของนักเรียน สามารถวางแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาเร่งด่วนหรือเหตุการณ์ฉุกเฉินในโรงเรียน และสามารถแก้ปัญหาคัดแย้งของครูภายในโรงเรียน

**ครูผู้สอน** หมายถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17

### กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยตามแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของเบส และอวลิโอ (Bass and Avolio, 1990 : 120 - 123) พิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นให้เกิดเขาวนปัญญา ด้านการสร้างบารมี ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ส่วนประสิทธิผลของสถานศึกษาได้อาศัยแนวคิดของมอท (Mott, 1972 : 398) ซึ่งกล่าวว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา พิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ดังแสดงในภาพประกอบ 1



ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

### สมมติฐานในการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต 17
2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต 17 เป็นไปตามสมการพยากรณ์ ดังนี้  $\hat{Y} = a + bx$

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี